

IZVJEŠĆE O LJUDSKIM PRAVIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ U 2013.

SAŽETAK

Republika Hrvatska ustavna je parlamentarna demokracija. Jednodomni parlament (Sabor) ima zakonodavne ovlasti. Predsjednik države nominira premijera, odnosno predsjednika vlade. Domaći i inozemni promatrači navode da su parlamentarni izbori održani u 2011. protekli u skladu s međunarodnim standardima. Snage sigurnosti, odgovorne tijelima civilne vlasti, nisu kršile ljudska prava.

Tijekom godine, najvažniji problemi ljudskih prava u zemlji odnosili su se na društvenu diskriminaciju i nekoliko slučajeva nasilja prema pripadnicima nacionalnih manjina, posebno srpske i romske, čime se obeshrabruje povratak raseljenih osoba u njihove domove i odgađa oporavak od sukoba s početka 1990-ih. Tijekom godine nastavljeno je iskazivanje neprijateljstva i nasilja prema osobama lezbijske, homoseksualne, biseksualne i transrodne (LGBT) orijentacije. Korupcija je i nadalje duboko ukorijenjen problem.

Ostali problemi vezani za ljudska prava odnose se na kašnjenja u pravosuđu, neriješene zahtjeve za povrat imovine još od Drugog svjetskog rata, iz doba komunizma i ratnih sukoba od 1991. do 1995., javno iskazivanje profašističkih sentimentata i uništavanje spomenika holokaustu te trgovanje ljudima.

Tijela javne vlasti poduzela su značajne korake u kaznenom progonu i kažnjavanju državnih službenika koji su kršili ljudska prava. Nema izvješća o nekažnjivosti snaga sigurnosti tijekom godine.

Odjeljak 1. Poštivanje integriteta osobe, uključujući slobodu od:

a. Arbitrarnog ili nezakonitog lišavanja života

Nema prijava arbitrarnih ili nezakonitih ubojstava čiji su počinitelji tijela javne vlasti ili njihovi službenici. Državno odvjetništvo nadležno je za istrage svih ubojstava, uključujući svako navodno ubojstvo koje su počinile snage sigurnosti.

Sud u Zagrebu potvrdio je 28. listopada optužnicu protiv bivšeg ministra unutarnjih poslova, 93-godišnjeg Josipa Boljkovca, zbog sudjelovanja u ubojstvima 21 civilnog zatvorenika počinjenih 1945. godine, dok je bio pripadnik tajnih službi jugoslavenskih partizanskih snaga maršala Tita koje su se borile protiv fašističke okupacije.

b. Nestanaka

Tijekom godine nije bilo prijava politički motiviranih nestanaka.

Vlada je 28. studenoga izvijestila da se 1.678 osoba još uvijek smatra nestalim u vojnom sukobu u razdoblju 1991.-1995., što prema procjenama uključuje i 731 osobu srpske nacionalnosti. Tijekom godine tijela javne vlasti istražila su 103 moguće masovne i pojedinačne grobnice, ekshumirano je 129 posmrtnih ostataka, od čega se za najmanje 105 vjeruje da pripadaju osobama srpske nacionalnosti.

c. Mučenja i drugo okrutno, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje

Takva su postupanja zabranjena Ustavom i zakonom te nije bilo prijava takvih postupanja tijela javne vlasti.

Uvjeti u zatvorima i odgojno-popravnim domovima

Pučki pravobranitelj (imenuje ga Sabor i odgovoran je za zaštitu ljudskih prava građana) izvijestio je u 2012. da se prema zatvorenicima općenito čovječno postupa. U skladu s izvješćem pučkog pravobranitelja za 2012., prenapučenost zatvorskeg sustava i dalje je akutan problem.

Fizički uvjeti: U prosincu 2012. u zatvorskom je sustavu bio 4.741 zatvorenik, uključujući 105 maloljetnika. Po zakonu, sustav može primiti 3.921 zatvorenika i maloljetnika, što je njegov maksimalan kapacitet. Od ukupnog broja zatvorenika, 207 su bile žene, što uključuje osam maloljetnica u odgojno-popravnim domovima za djecu i mladež. Tijekom 2012. zabilježeno je 13 smrtnih slučajeva izazvanih prirodnim uzrocima. Zatvorenici imaju pitku vodu. Preporuka pučkog pravobranitelja je da tijela javne vlasti osiguraju neprekidnu medicinsku skrb te poduzmu korake za smanjenje prenapučenosti.

Administracija: Evidencije o zatvorenicima vode se na odgovarajući način. Nadležna tijela primjenjuju alternativne pristupe kažnjavanju nenasilnih počinitelja kaznenih djela, zatvorenicima je dostupan pravobranitelj koji razmatra njihove pritužbe; zatvorenici i osobe u odgojno-popravnim domovima imaju pravo na posjete. Nadležna tijela dopuštaju zatvorenicima vjerske obrede. Zatvorenici mogu pravosudnim tijelima podnositi žalbe bez cenzure, nadležna tijela istražuju navode o mogućim nečovječnim uvjetima. Pučki pravobranitelj može intervenirati samo po pitanju uvjeta zatvorskeg smještaja, ali njegovo mišljenje nije obvezujuće.

Neovisno praćenje: Državna tijela dopuštaju praćenje od neovisnih nevladinih promatrača. Odbor Vijeća Europe za sprječavanje mučenja bio je u rujnu 2012. u devetodnevnom posjetu Hrvatskoj. U godišnjem izvješću Odbora iz studenoga navodi se da je tijekom posjeta izvršena provjera stanja u objektima za pružanje socijalne skrbi sa smještajem.

d. Arbitrarno uhićenje ili pritvor

Ustavom i zakonom zabranjeni su arbitrarno uhićenje i pritvor a tijela javne vlasti općenito postupaju u skladu s ovim zabranama.

Uloga policijskih i tijela sigurnosti

Državna policija, pod nadzorom Ministarstva unutarnjih poslova, je primarno odgovorna za nacionalnu sigurnost. U vrijeme nereda, premijer i predsjednik mogu zatražiti provedbu mjera sigurnosti od vojske. Obavještajne službe u nadležnosti su premijera i predsjednika. Neovisno nadzorno tijelo prati aktivnosti obavještajnih službi. Tijela civilne vlasti učinkovito prate djelovanje snaga sigurnosti, uključujući Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo obrane i obavještajne službe. Država raspolaze učinkovitim mehanizmima za provedbu istrage i kažnjavanje zloporaba i korupcije. Nema izvješća o nekažnjavosti snaga sigurnosti tijekom godine.

Postupak uhićenja i postupanje prema pritvorenicima

Nije bilo arbitrarnih, tajnih ni uhićenja bez naloga. Po zakonu, Državno odvjetništvo može osumnjičenike zadržati najviše 48 sati. U svim slučajevima sudac odluku o mogućem produljenju pritvora radi daljnje istrage mora donijeti u roku 12 sati. Nadležni bez odgode obavješćuju pritvorenike o sadržaju optužnice, a djeluje i sustav jamčevine. Sudovi mogu osloboditi pritvorenike na temelju njihova obećanja da se neće kriti i da bez odobrenja neće napustiti svoje boravište, da neće ometati kazneni postupak i da neće počinuti novo kazneno djelo. Pritvorenicima je obično odmah dopušten susret s odvjetnikom prema vlastitom izboru, a pritvorenicima slabijeg imovinskog stanja odvjetnika osigurava država. Nema pritvaranja osumnjičenika bez mogućnosti komunikacije ni zadržavanja u kućnom pritvoru.

e. Uskraćivanje pravednog javnog suđenja

Zakonom je predviđeno neovisno pravosuđe i tijela javne vlasti općenito poštuju neovisnost pravosuđa. U pravosuđu su još uvijek prisutni veliki zaostaci u rješavanju predmeta. Ministarstvo pravosuđa izvijestilo je da je na dan 30. rujna na sudovima bilo 773.349 neriješenih predmeta u građanskim i kaznenim postupcima.

Sudski postupci

Za okrivljenike vrijedi pretpostavka nevinosti. Zakonom je predviđeno da se okrivljenici odmah i detaljno obavješćuju o optužnici protiv njih (prema potrebi uz besplatno sudsko tumačenje). Zakonom je zajamčeno pravo na pravedno i javno suđenje bez neopravdane odgode i neovisna pravosudna tijela općenito postupaju u skladu s ovim pravom. U pravnom sustavu se saslušanje u predmetima odvija pred sudskim vijećem, koje u nekim slučajevima uključuje suce porotnike, a ne porote. Okrivljenici imaju pravo na komunikaciju s odvjetnikom po izboru (ili s odvjetnikom koji im je dodijeljen o trošku države). Okrivljenici imaju pravo na odgovarajuće vrijeme i prostor za pripremu obrane te imaju pristup dokazima relevantnim za njihove predmete kojima raspolažu tijela javne vlasti. Okrivljenici se imaju pravo sučeliti te ispitati svjedoke koji svjedoče protiv njih te u svoje ime pozivati svjedoke i iznositi dokaze. Okrivljenike nije moguće prisiliti na svjedočenje ili priznanje krivnje. Okrivljenici i državni odvjetnici imaju pravo podnošenja žalbe prije pravomoćnosti presude.

Sabor je 22. studenoga usvojio izmjene i dopune Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, mjeri koju zagovaraju nevladine udruge radi promicanja ljudskih prava, uključujući Centar za mir Osijek, kako bi se povećao broj osoba koje imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć, proširio opseg pravnih problema za koje se može ostvariti pravo na besplatnu pravnu pomoć te olakšao postupak dobivanja pomoći. Ipak, pravni stručnjaci upozoravaju da je pristup besplatnoj pravnoj pomoći za ranjive skupine, posebno one koje žive ispod granice siromaštva, uključujući povratnike, bio ograničen zbog izostanka financijske potpore države. Zbog toga je Ministarstvo pravosuđa u 2012. odobrilo pravnu pomoć u samo 372 hitna slučaja, s time da su i ti primatelji pomoći po nekoliko mjeseci čekali na pomoć. Centar za mir Osijek navodi da su 14.564 osobe dobile pomoć od nevladinih udruga, što je dijelom financirano inozemnim donacijama.

U srpnju je Ministarstvo pravosuđa, u suradnji s nevladinom Udrugom za podršku žrtvama i svjedocima, otvorilo besplatnu telefonsku liniju, koja je kao takva standardizirana u cijeloj Europi, te tako proširilo pružanje podrške žrtvama, osiguravajući stručnu pomoć na hrvatskom i engleskom jeziku. Prema navodima Programa Ujedinjenih naroda za razvoj, koji je izradio program podrške

žrtvama, služba za podršku primila je od srpnja do studenoga 1.070 poziva za pomoć. Tijela javne vlasti i dalje poduzimaju korake radi sprečavanja zastrašivanja svjedoka u predmetima ratnih zločina.

Županijski sudovi u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu još uvijek su jedini nadležni za nove predmete koji se tiču zločina počinjenih u ratu. Predmeti koji su već u tijeku pred 15 županijskih sudova i dalje su u njihovoj nadležnosti. Od kada se 2008. počeo provoditi akcijski plan za preispitivanje svih podignutih optužnica za ratne zločine ili za nastavak istraga, Državno odvjetništvo zatražilo je ponovno suđenje za 95 optuženika pojedinaca; 31 optuženik zatražio je ponovno otvaranje predmeta u kojima mu je presuđeno u odsutnosti, a dva takva zahtjeva podnijela su sudovi. Odgovor na takve zahtjeve samo u jednom slučaju nije bio pozitivan. U srpnju su pravomoćno završeni sudski postupci protiv 88 optuženika. Za njih četiri potvrđena je prvotna presuda; što se tiče ostalih, koji su za svoju ulogu u oružanoj pobuni bili amnestirani, za neke je sud donio oslobađajuću presudu, a neki su preminuli prije završetka postupka. Svi ostali predmeti bili su koncem godine još uvijek u tijeku.

Zagrebački županijski sud donio je 4. rujna osuđujuću presudu za Ljubinka Radoševića i Vojislava Grčića, koji su se borili na strani pobunjeničke srpske vojske, za ratne zločine koji uključuju i seksualno nasilje. Obojica su prvostupanjskom presudom osuđena na 12 godina zatvora zbog silovanja 20-godišnje žene 1991. godine, za vrijeme rata. Odvjetnici žrtava bili su zadovoljni presudom.

Osječki županijski sud je 10. prosinca donio osuđujuću presudu za ratnog zamjenika načelnika Policijske uprave Sisak Vladimira (Vladu) Milankovića, za ratne zločine počinjene u Sisku protiv pripadnika srpske nacionalnosti 1991. i 1992. godine i osudio ga na osam godina, ali je donijelo oslobađajuću presudu za pripadnika pričuvne policije Dragu Bošnjaka, optuženog za ratne zločine. U Bošnjakovom predmetu Državno odvjetništvo najavilo je žalbu.

Splitski županijski sud proglasio je 13. lipnja Božu Bačelića krivim za ubojstvo starijeg bračnog para u Prokljanu i spaljivanje njihovih tijela, u predmetu ratnih zločina počinjenih 1995. godine tijekom operacije Oluja. Ostali okrivljenici oslobođeni su optužbi zbog nedostatka dokaza ili postupovnih propusta. Prema podacima iz baze podataka Državnog odvjetništva o ratnim zločinima, evidentirana su 24 ratna zločina povezana s operacijom Oluja u kojima počinitelji još uvijek nisu otkriveni. Policija je za tri takva slučaja Državnom odvjetništvu podnijela kaznene prijave protiv nepoznatih počinitelja.

U rujnu su Ministarstvo financija i dnevne novine *Slobodna Dalmacija* otpisali većinu potraživanja od Vjere Solar, koja je po nalogu suda bila dužna podmiriti troškove sudskog postupka. Solar je tražila nenovčanu odštetu za duševne boli pretrpljene zbog smrti kćeri tijekom rata, kao i za klevetu koju je, prema njezinim navodima, počinila *Slobodna Dalmacija* objavom intervjua s bivšim zamjenikom načelnika Policijske uprave Sisak Vladimirom Milankovićem. Documenta, nevladina udruga koja prati suđenja za ratne zločine, navodi da je to prvi poznati slučaj u kojem je član obitelji žrtve oslobođen obveze podmirenja sudskih troškova, u skladu s Uredbom o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomičan otpis potraživanja.

Politički zatvorenici i pritvorenici

Nema izvješća o političkim zatvorenicima ili pritvorenicima.

Sudski postupak u građanskim stvarima i pravni lijekovi

Za navodna kršenja ljudskih prava fizičke osobe mogu tražiti odštetu ili prestanak takvog kršenja te mogu podnijeti žalbu Europskom sudu za ljudska prava (ESLJP) nakon što iscrpe sve pravne lijekove u zemlji ili zbog dugotrajnog nerješavanja predmeta. Zbog zaostataka u rješavanju predmeta dovode se u pitanje učinkovitost i djelotvornost pravosuđa. Postoje pravni lijekovi, a dostupni su i za navodne prekršaje.

Odluke regionalnog suda za ljudska prava

Zemlja spada u nadležnost Europskog suda za ljudska prava. Tijela javne vlasti postupaju u skladu s presudama Europskog suda za ljudska prava.

Povrat imovine

Tijela javne vlasti nisu izvršila povrat nekretnina u privatnom vlasništvu u 15 slučajeva neovlaštenih ulaganja (odnosno, radova na imovini koje su obavili nezakoniti korisnici) koji se nekoliko godina vode pred sudovima. Sud je u 14 predmeta donio odluku i Državno je odvjetništvo u šest slučajeva pristalo preuzeti obvezu isplate nadoknade nezakonitim korisnicima.

Srbijanske nevladine udruge kritizirale su zakon jer se njime nadležnim tijelima omogućuje da nekretnine u državnom vlasništvu doniraju Hrvatima iz ratom pogođenih područja, ali državnim tijelima nije dopušteno pružanje slične potpore povratnicima srpske nacionalnosti. Primatelji navedenih donacija uglavnom su Hrvati iz Bosne i Hercegovine i s Kosova. Prema podacima Ureda visokog povjerenika UN-a za izbjeglice (UNHCR), ni jedna nekretnina nije donirana pripadniku srpske nacionalnosti.

Još uvijek su problem i slučajevi povrata imovine oduzete tijekom Drugog svjetskog rata i u doba komunizma. Zakonski je dopušten povrat imovine samo osobama koje su imale hrvatsko državljanstvo u 1996. godini, kada je Sabor donio zakon. Prema tome, zakon se ne primjenjuje na osobe čija je imovina oduzeta i koji su napustili zemlju i postali državljani drugih zemalja.

Povrat imovine još uvijek je problem i za Srpsku pravoslavnu crkvu i Koordinaciju židovskih općina u Hrvatskoj, krovnu organizaciju koja predstavlja Židovsku općinu Zagreb i devet manjih općina iz cijele zemlje. Brojne židovske zajedničke tražbine, uključujući i imovinu društva "Chevra Kadisha" u Zagrebu o kojoj se dosta govori, i dalje su neriješene. Jugoslavenske su vlasti nakon Drugog svjetskog rata zgradu nacionalizirale i tijekom godine još uvijek je bila upisana na jednu poljoprivrednu udugu.

f. Arbitrano miješanje u privatni život, obitelj, dom ili dopisivanje

Ustavom i zakonom zabranjeni su takvi postupci i tijela javne vlasti općenito postupaju u skladu s ovim zabranama.

Odjeljak 2. Poštivanje građanskih sloboda, uključujući:

a. Slobodu govora i tiska

Ustavom i zakonom zajamčena je sloboda govora i tiska i tijela javne vlasti ova prava općenito poštuju. Neovisnim novinarstvom, učinkovitim pravosuđem i funkcionalnim demokratskim političkim sustavom promiče se sloboda govora i tiska.

Sloboda govora: Iako je ustavom zajamčena sloboda govora, Kaznenim zakonom predviđene su kaznene mjere za onoga tko djeluje "s ciljem širenja mržnje zbog nečije rasne, vjerske, spolne, nacionalne ili etničke pripadnosti, boje kože, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta ili kakvih drugih osobina." Za govor mržnje zakonom je predviđena kazna zatvora od najmanje šest mjeseci do najviše pet godina. Za govor mržnje na internetu može biti izrečena kazna zatvora od šest mjeseci do tri godine.

Sloboda tiska: Brojne privatne novine i časopisi izdaju se bez uplitanja tijela javne vlasti. Promatrači navode da se zbog netransparentnosti vlasništva nad medijima dovodi u pitanje odgovornost medija i tijela javne vlasti.

Zakonski su mreže državne televizije i radija uređene zasebno od drugih elektroničkih medija. U zemlji djeluju neovisne televizijske i radijske postaje, a dva od četiri kanala državne televizije u privatnom su vlasništvu i neovisna su. Nema izvješća o utjecaju tijela javne vlasti na njihov rad u smislu usmjeravanja zakupa oglasnog prostora. Tijela lokalne uprave imaju u vlasništvu, djelomično ili u cijelosti, oko 70% lokalnih televizijskih i radijskih medija, koji su zbog toga osjetljivi na političke pritiske. Oko 46% lokalnih radijskih postaja ovisi o financijskoj potpori lokalnih tijela.

Cenzura ili ograničenja sadržaja: Nekoliko novinara navodi da izdavači i vlasnici medija, u strahu od gubitka oglašivača, često sami sebi nameću cenzuru pri izvještavanju o oglašivačima ili osobama koje su s njima politički povezane.

Zakoni o Kleveti/nacionalna sigurnost: Kleveta je kazneno djelo. Tijekom godine nije bilo izvješća o novim politički motiviranim slučajevima klevete. Zbog zaostataka u pravosuđu još uvijek nisu riješeni mnogi raniji predmeti klevete. Osobama osuđenim za klevetu sudovi mogu izreći novčanu kaznu, ali ne i kaznu zatvora.

Udruga medija jugoistočne Europe izrazila je zabrinutost zbog pritvaranja Jasne Babić, novinarku koju je lokalni poslovni čovjek tužio za klevetu. Općinski sud u Zagrebu naložio je pritvor za Babić navodeći da se nije pojavila na 16 ročišta i opisavši njezinu zatvorsku kaznu kao "stegovno lišavanje slobode". Babić je 24. siječnja puštena iz pritvora. Poslovni čovjek povukao je prijavu protiv nje, nakon što mu se 28. siječnja ispričala pred sudom.

Hrvatsko novinarsko društvo (HND) zatražilo je 13. ožujka izmjene Kaznenog zakona koji je stupio na snagu 1. siječnja i u kojem je predviđena kazna za "kaznena djela protiv časti i ugleda". U otvorenom pismu čelnim ljudima u Vladi, HND je izrazio uvjerenje da se navedene odredbe ne bi trebale nalaziti u Kaznenom zakonu, nazvavši novi Kazneni zakon "korakom unatrag za slobodu medija u Hrvatskoj".

Internetska sloboda

Tijela javne vlasti ne ograničavaju pristup internetu niti je bilo uvjerljivih izvješća o tome da država neovlašteno prati elektroničku poštu ili internetske pričaonice (*chat rooms*). Prema statističkim podacima Internet World Stats-a za 2012., oko 3,2 milijuna ljudi, što je 71% stanovništva, koristilo se internetom.

Akademski sloboda i kulturna događanja

Tijela javne vlasti nisu ograničavala akademsku slobodu ili kulturna događanja.

b. Sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Sloboda okupljanja

Ustavom i zakonom zajamčena je sloboda okupljanja i tijela javne vlasti ovo pravo općenito poštuju.

Sloboda udruživanja

Ustavom i zakonom zajamčena je sloboda udruživanja i tijela javne vlasti ovo pravo općenito poštuju. Osnivanje nevladinih udruga i njihovo unutarnje upravljanje po zakonu su u nadležnosti Ministarstva pravosuđa. Iako tijela javne vlasti zakon jednako primjenjuju na sve udruge, neki ga promatrači smatraju restriktivnim i kontrolirajućim. Na primjer, zakonom je predviđeno da se udruge ne mogu upisati u registar ako se njihovi statutom utvrđeni ciljevi smatraju beznačajnima ili ako se njihova imovina ne smatra dostatnom za provedbu njihovih statutom utvrđenih djelatnosti. Zakon dopušta i utjecaj tijela javne vlasti na imenovanje upravljačkog tijela udruge.

c. Vjerska sloboda

Vidi izvješće Ministarstva vanjskih poslova SAD-a *International Religious Freedom Report na www.state.gov/j/drl/irf/rpt*.

d. Sloboda kretanja, prognanici, zaštita izbjeglica i osoba bez državljanstva

Ustavom i zakonom zajamčena je sloboda kretanja u zemlji, putovanja u inozemstvo, emigracije i povratka u domovinu i tijela javne vlasti ova prava općenito poštuju. Tijela javne vlasti surađuju s UNHCR-om i drugim humanitarnim udrugama pri pružanju zaštite i pomoći prognanicima, izbjeglicama, povratnicima, tražiteljima azila, osobama bez državljanstva i drugima.

Vlada je 1. svibnja osnovala Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje (DUOSZ) radi praćenja svih problema izbjeglica, povratnika i prognanika. Vlada je 19. travnja donijela izmjene Zakona o područjima posebne državne skrbi (ratom pogođena područja), kako bi stambeno zbrinjavanje i darovanje građevinskog materijala i zemljišta bilo u nadležnosti DUOSZ-a. Prema podacima DUOSZ-a, primljeno je 11.000 zahtjeva za stambeno zbrinjavanje od obitelji koje ispunjavaju sve kriterije za rješavanje stambenog pitanja. U rujnu 2012. pri državnim je tijelima evidentirano da se od 1995. godine vratilo 389.915 izbjeglica i prognanika, od čega je 133.280 Srba. Tijekom godine UNHCR je izvijestio da se 48% osoba srpske nacionalnosti trajno vratilo, dok je njih 34% došlo jedanput ili putuje, odnosno ne prebivaju trajno u zemlji. Sedamdeset pet posto povratnika imali su stanarsko pravo, pravo korištenja stana u društvenom vlasništvu ili su bili korisnici državnog programa stambenog zbrinjavanja. Međunarodne organizacije navode da su loše stanje regionalnog gospodarstva, nemogućnost zapošljavanja i kašnjenje trajnog rješavanja stambenog pitanja glavne prepreke za povratak.

Prognanici

Na temelju ankete na terenu koju je UNHCR proveo u 2012., u zemlji više nema prognanika čije potrebe nisu zadovoljene.

Zaštita izbjeglica

Dobivanje azila: Zakonom je predviđeno odobravanje azila ili statusa izbjeglice, a Vlada je uspostavila sustav za pružanje zaštite izbjeglicama. Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, 928 osoba podnijelo je zahtjev za odobravanje azila u prvoj polovici godine, što je povećanje u odnosu na 413 takvih zahtjeva u istom razdoblju 2012. Prema UNHCR-u, ukupna stopa priznavanja (broj tražitelja azila kojima su odobreni službeni status izbjeglice i privremena zaštita podijeljen s ukupnim brojem predmeta) je 16,7 % za osobe koje su podnijele zahtjev za odobravanje supsidijarne zaštite ili statusa izbjeglice tijekom 2012. Prema UNHCR-u, 20 osoba službeno je dobilo zaštitu u prvih šest mjeseci 2013., od kojih je dvjema odobren status izbjeglice, a 18 ih je dobilo supsidijarnu zaštitu. Hrvatska je bila tranzitna zemlja i većina tražitelja azila (oko 85 %) putovali su dalje prema drugim zemljama EU-a. UNHCR je u studenome izvijestio da je sustav odobravanja azila općenito pravedan i djelotvoran, ali da ima i nedostataka, koji uključuju neodgovarajuće dugoročne programe za osobe pod međunarodnom zaštitom, kao što je odgovarajuća socijalna skrb te posebni objekti za djecu bez pratnje. U studenome je UNHCR izvijestio da je u prvih šest mjeseci 45 maloljetnika bez pratnje podnijelo zahtjev za odobravanje azila. Od 2004. državna su tijela odobrila zaštitu za devet maloljetnika bez pratnje.

Zemlja ima dobro razvijen sustav azila, a utvrđivanje statusa izbjeglice provodi se za sve podnositelje zahtjeva. U veljači je Vlada usvojila Migracijsku politiku, radi integracije osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita. U lipnju je Sabor usvojio izmjene i dopune Zakona o strancima kako bi se uvele mjere za lakšu provedbu postupka odobravanja boravišta i unaprjeđenje statusnih prava djece rođene u zemlji. Prema UNHCR-u, kapacitet prihvata tražitelja azila još uvijek nije dostatan zbog sve većeg broja zahtjeva za odobrenje azila.

Održiva rješenja: Nastavljeno je sudjelovanje Vlade u zajedničkom petogodišnjem regionalnom programu stambenog zbrinjavanja s vladama Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije, kako bi se omogućila trajna integracija ili iznašla rješenja za povratak za oko 73.000 izbjeglica i prognanika u regiji. Prema UNHCR-u, procjenjuje se da 49.056 hrvatskih Srba još uvijek ima status izbjeglice u regiji Balkana, od čega ih 41.724 ima prebivalište u Srbiji. Oni su kao mogući povratnici posebno ranjivi dok čekaju trajno rješenje svojeg stambenog pitanja.

Državni koordinator za stambeno zbrinjavanje potpisao je 3. prosinca okvirni sporazum s Razvojnou bankom Vijeća Europe, koja upravlja sredstvima za stambeno zbrinjavanje. Sporazumom je Vladi otvoren pristup bespovratnim sredstvima za stambeno zbrinjavanje. Očekuje se da će utrošiti ukupno 119,7 milijuna eura (161,6 milijuna USD) udjela Republike Hrvatske u sredstvima za stambeno zbrinjavanje, pri čemu će doprinos Vlade biti 25%, odnosno 29,9 milijuna eura (40,4 milijuna USD). DUOSZ blisko surađuje s UNHCR-om kako bi se odabrali najranjiviji korisnici.

Tijekom godine donatori su odobrili prvi val podprojekata izgradnje 29 stanova u Korenici, u vrijednosti 1,4 milijuna eura (1,9 milijuna USD) početkom 2014. U ožujku je ministrica vanjskih poslova Vesna Pusić urgirala da sustav ne smije zaboraviti ni jednu izbjeglicu koja se želi vratiti u zemlju.

Tijekom godine nastavljena je, iako polako, provedba Vladina programa za rješavanje zahtjeva osoba, uglavnom srpske nacionalnosti, koje su prije rata imale stanarsko pravo u društvenim stanovima i koje su to pravo izgubile tijekom ili odmah nakon rata. Prema DUOSZ-u, od 2001. godine 17.806 obitelji podnijelo je zahtjev za stambeno zbrinjavanje, uključujući 1.519 zahtjeva podnesenih tijekom godine koji se odnose na više od 4.500 osoba. Rok za podnošenje zahtjeva za stambeno zbrinjavanje

istekao je 31. kolovoza za povratak u područja koja nisu područja posebne državne skrbi (npr. urbana područja), ali je nastavljeno primanje zahtjeva za ratom oštećena područja. Proveden je postupak za ukupno 13.222 zahtjeva za stambeno zbrinjavanje (9.402 zahtjeva pozitivno su riješena, a 3.820 negativno). Tijekom godine dodijeljeno je 59 stanova. UNHCR iskazuje zabrinutost zbog vrlo sporog rješavanja stambenog pitanja povratnika.

Od 1995. Vlada je pružila pomoć za obnovu 162.626 stambenih jedinica (149.643 su obnovljene, za 12.983 dodijeljen je građevinski materijal). Tijekom godine obnovljene su 842 jedinice (334 u okviru programa obnove i 508 stambenim zbrinjavanjem).

Tijekom godine, nadležnost za odobravanje statusa povratnika prenesena je na upravne jedinice na razini županija, što je odluka kojom su se aktivirala prava na socijalnu zaštitu. UNHCR je pozdravio takav korak, jer je u 2012. odluka donesena samo u malom broju predmeta. Županijski uredi su od 1. studenoga potpuno ekipirani i do sada su primili 6.260 zahtjeva za rješavanje statusa, dok je još 9.300 predmeta na putu prema ovim uredima. DUOSZ, UNHCR, pučki pravobranitelj i Ministarstvo uprave održali su 11. prosinca radionicu s ciljem pružanja pomoći ovim uredima te kako bi nevladine udruge stekle bolji uvid u novi sustav.

Vlada je 28. studenoga donijela odluku o brojanju godina provedenih u izbjeglištvu od 1992. do potpisivanja ugovora o najmu s povratnikom, u cilju osiguranja razmjerno manjih troškova kupnje bivših društvenih stanova za korisnike stambenog zbrinjavanja, što je pravo koje su drugi građani već iskoristili. Prema UNHCR-u, do studenoga Vlada nije okončala ni jednu kupnju od 1.284 neriješena zahtjeva.

Iako se prema Zakonu o područjima posebne državne skrbi, koji je tijekom godine pretrpio izmjene, prodaja tuđe imovine ne smatra kaznenim djelom, u 2012. je pokrenut postupak protiv 41 pripadnika srpske nacionalnosti, koji su bili korisnici pomoći za obnovu, zbog toga što nisu stanovali u novoobnovljenim kućama ili zbog toga što su svoje obnovljene kuće prerano prodali te tako prekršili prethodnu zabranu raspolaganja imovinom prije isteka 10 godina bez odobrenja nadležnog državnog tijela. Državno je odvjetništvo u devet od tih predmeta pokrenulo postupak zbog prijevare, što je dovelo do dvije sudske presude u 2012. godini po kojima je jedan povratnik je osuđen na šest mjeseci zatvora, a drugi na godinu dana uvjetno. U oba predmeta podnesena je žalba, a predmeti su proslijeđeni ESLJP-u na reviziju. U 2012. predsjednik Josipović podnio je žalbu Ustavnom sudu zbog navedenih ograničenja raspolaganja osobnom imovinom za vlasnike.

Osobe bez državljanstva

Državljanstvo se stječe rođenjem na području zemlje ili rođenjem jednog od roditelja u zemlji. Prema UNHCR-u, u studenome je bilo 2.886 osoba koje nisu imale državljanstvo ili su bile izložene riziku gubitka državljanstva, a mnoge od njih su iz drugih država bivše Jugoslavije i osobe koje nisu mogle dostaviti isprave potrebne za upis hrvatskoga državljanstva. Prema podacima romskih nevladinih udruga, Romi bez državljanstva još uvijek teško ostvaruju pristup državnim službama.

Odjeljak 3. Poštovanje političkih prava: pravo građana na promjenu vlasti

Ustavom i zakonom građanima se jamči pravo na promjenu vlasti mirnim putem i građani ovo pravo koriste na periodičnim, slobodnim i poštenim izborima na temelju općeg biračkog prava.

Izbori i političko sudjelovanje

Nedavni izbori: Prema navodima izborne promatračke misije Ureda za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za europsku sigurnost i suradnju, parlamentarni izbori u 2011. održani su u pluralističkom okruženju, vođeni su profesionalno i transparentno.

Sudjelovanje žena i manjina: U Saboru je 151 zastupnik, od čega 31 žena, a u Vladi, koja ima 21 člana, četiri su žene - prva potpredsjednica Vlade koja je ujedno i ministrica vanjskih i europskih poslova, potpredsjednica Vlade i još dvije ministrice. Od 12 sudaca Ustavnog suda četiri su žene, uključujući predsjednicu i zamjenicu predsjednice Ustavnog suda. Od 38 sudaca Vrhovnog suda 15 su žene, uključujući zamjenicu predsjednika Vrhovnog suda i predsjednicu Kaznenog odjela.

Zakonom se zahtijeva jednaka zastupljenost spolova na kandidacijskim listama političkih stranaka za izbore na lokalnoj i državnoj razini, kao i za izbore za zastupnike u Europskom parlamentu. Zakonom su propisane novčane kazne za kršenje ove odredbe. Lokalne nevladine udruge kritiziraju zakon zbog toga što su kazne premale da bi polučile učinak odvraćanja te zbog toga što Vlada rijetko provodi prethodne zakone o kvotama.

Po zakonu su tri zastupnička mjesta rezervirana za zastupnike srpske nacionalnosti i pet dodatnih mjesta za 21 priznatu nacionalnu manjinu. Glasači svih nacionalnih manjina mogu birati hoće li glasati na općim parlamentarnim izborima ili će glasati za kandidate na objavljenoj listi svoje nacionalne manjine. U skladu s ovim sustavom, pripadnici srpske nacionalnosti i druge nacionalne manjine u načelu mogu osvojiti dodatna mjesta, ako kandidati njihove nacionalne manjine dobiju dostatan broj glasova u jednoj ili više izbornih jedinica. U Vladi je nekoliko pripadnika srpske nacionalnosti, uključujući potpredsjednike Vlade.

Odjeljak 4. Korupcija i netransparentnost u tijelima javne vlasti

Zakonom su predviđene kaznene mjere za koruptivna ponašanja dužnosnika; Državno odvjetništvo i policija učinkovito provode ove odredbe. Tijekom godine bilo je prijava koruptivnih djela državnih dužnosnika na razini tijela lokalne uprave.

Korupcija: Bivši ministar regionalnog razvoja Petar Čobanković i jedan suoptuženik proglašeni su 7. ožujka krivim za udruživanje radi prijevare države za 37,4 milijuna kuna (6,8 milijuna USD) u poslovima s nekretninama. Čobankovića je sud osudio na godinu dana zatvora, ali je u zamjenu za Čobankovićevu suradnju s Državnim odvjetništvom kazna naknadno ublažena na kaznu rada za opće dobro. Suđenje trojici ostalih optuženika nastavljeno je na Zagrebačkom županijskom sudu.

Bivši je predsjednik Vlade Ivo Sanader 13. rujna po šesti put optužen za korištenje svojeg autoriteta premijera kako bi prisilio predsjednika Uprave Hrvatske elektroprivrede na potpisivanje ugovora o prodaji električne energije trgovačkom društvu u Bosni i Hercegovini uz gubitak od 649,6 milijuna kuna (118,1 milijun USD) za Hrvatsku elektroprivredu. Sanader je ostao u istražnom pritvoru nakon što je u 2012. osuđen za korupciju, za što mu je presuđena zatvorska kazna u trajanju 10 godina. Protiv Sanadera vode se još četiri postupka u predmetima korupcije.

Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK) glavno je tijelo u zemlji odgovorno za istrage i progon u predmetima korupcije i organiziranog kriminaliteta. USKOK je u svojim postupanjima učinkovit i samostalan i raspolaže dostatnim resursima. USKOK aktivno surađuje s

civilnim društvom. U specijaliziranim odjelima pri četiri najveća županijska suda u zemlji vode se postupci u predmetima organiziranog kriminaliteta i korupcije. Samostalni sektor za suzbijanje korupcije pri Ministarstvu pravosuđa, međuresorno Povjerenstvo za praćenje provedbe mjera za suzbijanje korupcije te saborsko Nacionalno vijeće za praćenje provedbe Strategije suzbijanja korupcije prate provedbu mjera za suzbijanje korupcije. Navedena tijela surađuju s civilnim društvom, učinkovita su, neovisna i raspolažu dostatnim financijskim sredstvima.

Zaštita zviždača: Zakonom su zaštićeni zviždači u javnom i privatnom sektoru koji objavljuju informacije o nepravilnostima, iako Transparency International (TI) navodi da provedba zakona nije djelotvorna u pogledu zaštite zviždača od osвете.

Objava financijskih podataka: Dužnosnici su po zakonu obvezni podnijeti izvješće o svojoj imovini i većina državnih dužnosnika tako je i učinila. Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa ima zakonske ovlasti za provedbu zahtjeva o objavi tih podataka. Povjerenstvo je počelo s radom u veljači i od tada je održalo 30 sastanaka. Dužnosnici su po zakonu obvezni u roku od 30 dana od dana stupanja na dužnost podnijeti izvješće o mogućim sukobima interesa, uključujući nekretnine u vlasništvu i poslovne udjele i dionice u trgovačkim društvima. Povjerenstvo je u nekoliko slučajeva izreklo novčane kazne, pa tako i protiv Gorana Radmana, ravnatelja Hrvatske radio-televizije, zbog nepodnošenja izvješća o imovini u propisanom roku te zbog neprijavlivanja svojeg članstva u nadzornim odborima u dva trgovačka društva. Dužnosnici ne smiju zadržati simbolične darove vrijednosti veće od 500 kuna (91 USD). Za povredu ove odredbe predviđene su administrativne sankcije.

Pravo na pristup informacijama: Zakonom je zajamčeno pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti, ali TI navodi da provedba zakona nije učinkovita jer njime nisu obuhvaćena sva tijela koja se financiraju javnim sredstvima, kao što su nevladine udruge, vjerske skupine te sportski savezi. Zakon zaista predviđa dosta kratak popis iznimaka kada se može ograničiti pristup informacijama; rokovi za osiguranje pristupa informacijama ili za odgovor relevantnog tijela prihvatljivo su kratki; naknade za obradu zahtjeva za pristup informacijama prihvatljive su; propisane su upravne ili prekršajne kazne za nepostupanje u skladu s odredbama zakona, kao i žalbeni postupak radi preispitivanja uskraćivanja informacija. Prema TI-u, nije provedena djelotvorna informativna kampanja.

Odjeljak 5. Stav tijela javne vlasti o međunarodnim i nevladinim istragama navodnih kršenja ljudskih prava

Razne skupine za zaštitu ljudskih prava, kako domaće tako i međunarodne, uglavnom djeluju bez ograničenja od tijela javne vlasti, istražuju i objavljuju svoje nalaze o predmetima koji se odnose na ljudska prava. Službenici tijela javne vlasti često su susretljivi i iznose svoja stajališta.

Tijela javne vlasti za zaštitu ljudskih prava: U zemlji aktivno djeluje Ured pučkog pravobranitelja koji istražuje prijave kršenja ljudskih prava i rješava ih u suradnji s relevantnim uključenim subjektima. Pučki pravobranitelj ima zakonske ovlasti za pokretanje skraćenog postupka u slučajevima u kojima je izneseno dovoljno dokaza o kršenju ustavnih i zakonom zajamčenih prava. Dugotrajni upravni postupci, uključujući postupke na upravnom sudu, sveprisutan su problem. Pučka pravobraniteljica navodi da je u većini upravnih tijela, uključujući ministarstva, primjetan napredak u pogledu odgovaranja na njezine dopise.

Sabor je 15. veljače imenovao Loru Vidović pučkom pravobraniteljicom. Prije njezina imenovanja, Uredu pučkog pravobranitelja pripojena je jedna neovisna nevladina udruga, Centar za ljudska prava, u cilju učinkovitijeg promicanja ljudskih prava i koordinacije djelovanja s civilnim društvom i drugim specijaliziranim i neovisnim tijelima za zaštitu ljudskih prava.

Odjeljak 6. Diskriminacija, društveno nasilje i trgovina ljudima

Zakonom je zabranjena diskriminacija zbog razlike u rasi, spolu, zbog invaliditeta, jezika, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta ili društvenog položaja i tijela javne vlasti općenito postupaju u skladu s navedenim zabranama.

Žene

Silovanje i obiteljsko nasilje: Silovanje, uključujući silovanje bračnog druga, kazneno je djelo kažnjivo kaznom zatvora od jedne do deset godina. U slučajevima silovanja s teškim ozljedama na način da je prouzročena smrt ili trudnoća silovane osobe, ili ako je žrtva maloljetna osoba, može biti izrečena kazna zatvora od tri do petnaest godina. Kazne u slučajevima bez teških tjelesnih ozljeda uglavnom su najmanje tri godine. Po zakonu obiteljsko nasilje kazneno je djelo. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova izvještuje da državni odvjetnici i sudovi nerado predlažu i izriču sigurnosne mjere, posebno naloge o zabrani približavanja. Pučka pravobraniteljica navodi da policija često iskazuje nedostatak osjetljivosti za spolne razlike te podnosi prekršajne prijave i protiv počinitelja i protiv žrtve obiteljskog nasilja, što je i zakonom dopušteno. Pučka pravobraniteljica pozdravlja spremnost policije na sudjelovanje u stručnom osposobljavanju i primjećuje da je, od sporazuma s njezinim Uredom iz prosinca 2012., 480 policijskih službenika sudjelovalo u stručnom osposobljavanju o spolnom nasilju.

Policija je u listopadu evidentirala ukupno 72 slučaja silovanja i 11 pokušaja silovanja. Nevladine udruge procjenjuju da na svako prijavljeno dolazi 15 neprijavljenih slučajeva silovanja. Nevladina udruga Ženska soba navodi da žene često ne prijavljuju silovanje, posebno kada je počinitelj bračni drug, zbog nedostatka informacija o dostupnim pravnim sredstvima, osjećaja srama, želje za izbjegavanjem pritiska društva i stigmatizacije te zbog straha od osвете. Ženske nevladine udruge tvrde da su kazne za silovanje bračnog druga uglavnom blage.

Nasilje nad ženama, uključujući zlostavljanje od bračnog druga, još uvijek predstavlja problem. U 2012. počinjeno je 51 ubojstvo, od čega je 27 ubojstava posljedica obiteljskog nasilja. U 12 od tih slučajeva žrtve su bile žene, a ubojstva su počinili njihovi muški partneri. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova izvještuje da su sudovi izrekli sigurnosne mjere u 43% predmeta koje je pokrenula policija, na primjer zahtjevom za provođenje obveznog psihosocijalnog tretmana za prekršitelje ili izdavanjem naloga o zabrani približavanja zlostavljača. Prema pravobraniteljici za ravnopravnost spolova, približno polovica mjera koje su sudovi izrekli nije provedena zbog nedostatka sredstava za psihosocijalni tretman. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova navodi da državni odvjetnici i sudovi nerado nalažu provedbu sigurnosnih mjera, posebno naloga o zabrani približavanja. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova navodi da policija prečesto ne pokazuje svijest o razlici među spolovima u slučajevima obiteljskog nasilja. Potpora sigurnim kućama, strukovno osposobljavanje i financijska pomoć žrtvama obiteljskog nasilja još uvijek su ograničeni. Iako tijela javne vlasti financiraju većinu usluga, nevladine udruge koje prate stanje u utočištima tvrde

da su financijska sredstva često nedostatna i neredovita. Nevladine udruge i tijela lokalne uprave vode 17 utočišta. Žrtvama obiteljskog nasilja dostupne su besplatne telefonske linije i pravna pomoć.

Spolno uznemiravanje: U siječnju je Sabor usvojio zakonodavstvo prema kojem je spolno uznemiravanje kazneno djelo kažnjivo s najviše godinu dana zatvora. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova radila je u 2012. na 76 predmeta spolnog uznemiravanja, ali izražava zabrinutost zbog prečestog odustajanja od prijave zbog straha od osvete.

Reproduktivna prava: Tijela javne vlasti općenito poštuju pravo parova i pojedinaca na slobodno i odgovorno odlučivanje o tome koliko će djece imati, gdje i kada. Građani su uglavnom informirani o tome i imaju sredstava za to, bez diskriminacije, prisile ili nasilja.

Diskriminacija: Žene imaju jednak pravni položaj i prava kao muškarci, i to na temelju obiteljskog zakona, zakona o radu, zakona o vlasništvu, zakona o nasljeđivanju i u okviru pravosudnog sustava. Prema pravobraniteljici za ravnopravnost spolova, žene su još uvijek izložene diskriminaciji pri zapošljavanju, uključujući plaću i napredovanje na rukovodna i izvršna radna mjesta. Žene kao radna snaga uglavnom rade na slabije plaćenim radnim mjestima. Prema podacima iz godišnjeg izvješća Državnog zavoda za statistiku za 2012., objavljenog u travnju, u većini sektora žene još uvijek zarađuju prosječno 9,8% manje od muškaraca, njihova je prosječna mirovina manja za 22,5%, što pridonosi povećanju rizika od siromaštva među ženama. Unatoč njihovom visokom obrazovanju, veći su izgledi da žene ostanu bez posla.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova objavila je u ožujku rezultate ankete o diskriminaciji zaposlenih trudnica. Prema rezultatima ankete, 53,5% od 937 trudnica i žena s malom djecom dobilo je otkaz ubrzo nakon isteka njihovih ugovora o radu na određeno vrijeme ili je bilo izloženo pogoršanju radnih uvjeta i smanjenju prava po povratku s rodiljnog dopusta. Prema pravobraniteljici, inspekcije tijela javne vlasti nisu učinkovite u otkrivanju nasilja poslodavaca i njihovom sankcioniranju. Pravobraniteljica također navodi da se većina pojedinačnih prijava diskriminacije odnosi na radna i socijalna prava, a slijede obiteljsko nasilje i pritužbe na pravosuđe. Prijave, koje uglavnom podnose žene, još uvijek se prije svega podnose protiv državnih institucija i drugih pravnih osoba, a ne protiv fizičkih osoba.

Djeca

Upis u maticu rođenih: Državljanstvo se stječe rođenjem na području zemlje ili od jednog od roditelja. Nadležna tijela u trenutku rođenja evidentiraju svu djecu rođenu u zemlji ili nakon upisa u maticu rođenih u inozemstvu. Nekolicina je prijava o uskrati javnih usluga, uključujući obrazovanje i zdravstvenu zaštitu za djecu, zbog toga što nisu bila upisana u maticu rođenih.

Obrazovanje: Iako nacionalne manjine imaju pravo na osnivanje škola, osam srpskih osnovnih škola koje su u 2012. podnijele zahtjev za službeno priznavanje još uvijek ga nisu dobile zbog administrativnih prepreka na razini Vukovarsko-srijemske županije. U srpnju je srpska nevladina udruga razgovarala s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta o službenim izmjenama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u cilju pojednostavljenja upisa njihovih škola u registar tako da se upis prenese u nadležnost općina. U studenome još uvijek nije bilo konačnih rezultata tih razgovora. Srpske nevladine udruge smatraju da je izostanak napretka znak nedostatka političke volje Vlade. Normalan rad škola otežan je zbog izostanka službenog priznavanja.

Iako je većina škola u zemlji integrirana, segregacija je prisutna u nekoliko škola u Vukovaru slijedom zahtjeva pripadnika srpske nacionalne manjine na ostvarenje njihova prava na provedbu vlastitog nastavnog programa. U Centru za mir Osijek u rujnu su ustvrdili da, iako čuvaju kulturu i jezik manjine, odvojene škole pridonose trajnoj marginalizaciji i migraciji učenika u Srbiju radi nastavka školovanja.

Nasilje nad djecom: Nasilje nad djecom, uključujući spolno nasilje, predstavlja problem. U ožujku je pravobraniteljica za djecu izvijestila o 1.320 prijavi kršenja prava djece u 2012. Većina prijava odnosila se na kršenje osobnih prava, kao što je pravo na život s roditeljima, nedostatak roditeljske skrbi i zaštite od nasilja i zanemarivanja. Sve je više prijava u vezi s pravom na obrazovanje zbog nasilja vršnjaka, ali i roditelja koji svojoj djeci ne osiguravaju osnovne potrebe.

Prisilno i rano sklapanje braka: Iako o tome nema statističkih podataka, romske nevladine udruge navode da je u romskim zajednicama prisutan problem prisilnog i ranog sklapanje braka. Izvanbračne zajednice šesnaestogodišnjaka i nešto starijih osoba uobičajene su, često zbog trudnoće. U nekim slučajevima takvi se brakovi ozakone po punoljetnosti partnera. U 2012. pravobraniteljica za djecu izvijestila je o sedam slučajeva maloljetničke trudnoće, u kojima je majkama osigurana državna skrb jer im je njihove obitelji nisu mogle osigurati.

Spolno iskorištavanje djece: Izmjenama Kaznenog zakona, koje su stupile na snagu u siječnju, minimalna dob za spolni odnošaj uz pristanak povećana je na 15 godina i propisana je kazna zatvora od jedne do deset godina za silovanje djeteta mlađeg od petnaest godina. U ozbiljnim okolnostima, kao što je silovanje koje je dovelo do trudnoće ili ponavljanje spolnih radnji, kazne zatvora su od pet do četrdeset godina. Za snimanje ili fotografiranje djece za pornografski materijal može biti izrečena kazna zatvora od jedne do osam godina, a za iskorištavanje djece za pornografiju novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.

U 2012., zadnjoj godini za koju su dostupni podaci, Ministarstvo unutarnjih poslova evidentiralo je 71 prijavu spolnog odnošaja s maloljetnicima i djecom. Ministarstvo je primilo i 195 prijava razvratnog ponašanja prema djeci ili maloljetnicima, 35 prijava iskorištavanja djece za pornografiju te zabilježilo 30 prijavljenih slučajeva dječje pornografije na internetu.

Međunarodna otmica djeteta: Zemlja je potpisnica Haške konvencije iz 1980. o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece. Za podatke koji se odnose na zemlju vidi

http://travel.state.gov/abduction/country/country_5940.html.

Antisemitizam

Prema Koordinaciji židovskih općina u Republici Hrvatskoj, u zemlji postoji između 2.000 i 2.500 židovskih zajednica. Tijekom godine prijavljeno je nekoliko antisemitskih javnih komentara te vandalizam, uključujući uništavanje spomen ploča holokaustu. Osim toga, navedeno je da nogometaši i navijači često koriste poklik "Za dom spremni", pozdrav koji su koristili dužnosnici tzv. "Neovisne Države Hrvatske" iz doba Drugog svjetskog rata.

Nepoznate osobe elektroničkom poštom poslale su 1. prosinca fotografije metka Memorijalnom muzeju Jasenovac, s porukom službenicima muzeja u kojoj ih se proziva da su antihrvati i "izdajice". U muzeju se čuva povijest koncentracijskog logora Jasenovac iz Drugog svjetskog rata, u kojem je ubijeno više od 83.000 Židova, Srba, Roma i Hrvata koji su bili protivnici fašističkog režima. Dnevne

novine *Jutarnji list* objavile su 1. prosinca da je Josip Miljak, predsjednik Hrvatske čiste stranke prava (HČSP), ravnateljici jasenovačkog muzeja poslao još jednu poruku e-pošte u kojoj kaže "takvi kao Vi su samo ostaci ostataka truleži na hrvatskom nacionalnom tkivu i osuđeni ste na izumiranje i ludilo u koje Vas vodi nezajažljiva i bolesna mržnja." Istog je dana Miljak na *web*-stranici HČSP-a potvrdio da jest poslao poruku e-poštom ravnateljici muzeja u Jasenovcu, ali je zaniijekao da joj je prijetio. Miljak je izjavio da stoji iza svojih riječi jer ravnateljica "svjesno obmanjuje javnost i širi laži o Hrvatima kao genocidnom narodu."

Kapetan nogometne reprezentacije Joe Šimunić 19. studenoga bodrio je navijače profašističkim ustaškim poklikom "Za dom spremni." Zagrebačko Općinsko državno odvjetništvo kaznilo je 21. studenoga Joa Šimunića novčanom kaznom od 25.000 kuna (4.500 USD), što je najveća kazna za prekršaj, jer je raspirivao rasnu mržnju i uznemiravao ostale sudionike javnog okupljanja. Međunarodna federacija nogometnih saveza (FIFA) kaznila je 16. prosinca Šimunića s deset utakmica suspenzije te tako onemogućila njegovo sudjelovanje na Svjetskom prvenstvu 2014. Predsjednik Josipović nazvao je Šimunićev čin neprimjerenim, a Vlada je osudila njegove postupke izjavom ministra znanosti, kulture i sporta Željka Jovanovića da Šimuniću "treba lekcija iz povijesti".

Trgovanje ljudima

Vidi izvješće Ministarstva vanjskih poslova SAD-a *Trafficking in Persons Report* na www.state.gov/j/drl/irf/rpt.

Osobe s invaliditetom

Zakonom je zabranjena diskriminacija osoba s fizičkim, osjetilnim, intelektualnim i mentalnim invaliditetom u zapošljavanju, obrazovanju, zračnom i drugom prijevozu, pristupu zdravstvenoj zaštiti i drugim državnim uslugama, ali tijela javne vlasti spomenute odredbe nisu uvijek učinkovito provodila.

Prema podacima iz lipnja, 1.026 osoba s invaliditetom bilo je zaposleno dok je preostalih 6.298 bilo nezaposleno. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom izvijestila je kako je njezin ured 2012. godine najviše pritužbi zaprimio u vezi primjene socijalnih prava na osnovi invaliditeta te fizičke nepristupačnosti zapošljavanju, obrazovanju, zdravstvu i mirovinama. Pravobraniteljica je izvijestila kako je zakon koji uređuje zapošljavanje osoba s invaliditetom nejasan i da ga je teško provoditi. Prema Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom, u Hrvatskoj je u siječnju bilo 520.437 osoba s invaliditetom. Usvajanjem Zakona o registru birača u prosincu 2012. godine, popisu birača dodano je preko 16.000 odraslih osoba s invaliditetom pod skrbništvom.

Tijekom godine Institut otvoreno društvo pokrenulo je u suradnji s Ministarstvom socijalne politike i mladih trogodišnji projekt čiji je cilj izmjestiti 400-tinjak osoba s mentalnim invaliditetom iz institucionalnog u alternativni oblik skrbi u zajednici. Human Rights Watch je u srpnju uputio otvoreno pismo premijeru Zoranu Milanoviću u kojem je upozorilo kako Vlada ne ulaže dovoljan napor u rješavanje problema alternativnog smještaja. Human Right Watch je i ranije, 2011. godine pozvalo Vladu da deinstitucionalizira oko 9000 osoba s intelektualnim ili mentalnim oštećenjima. Prema Ministarstvu socijalne politike i mladih, tijekom godine deinstitucionalizirano je 85 osoba s mentalnim oštećenjima.

U prosincu 2012. godine izmijenjen je Zakon o lokalnim izborima kako bi se osobama s intelektualnim i mentalnim oštećenjima omogućilo glasovanje. Premda zakon nalaže da je osobama s invaliditetom potrebno osigurati pristup građevinama, vlasnici i upravitelji zgrada nisu se tih odredaba uvijek pridržavali, što nije sankcionirano. Djeca s invaliditetom pohađala su sve razine školskog obrazovanja, premda nevladine udruge navode manjkavost zakonodavstva u dijelu koji se odnosi na jednak pristup, zbog čega su mnogi učenici i studenti s invaliditetom imali nejednak pristup srednjoškolskom i fakultetskom obrazovanju. Kako navodi Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, nepristupačnost je razlog zbog kojeg je manje djece s invaliditetom pohađalo školu a imali su i značajno manji izbor u nastavi. Većina je zgrada nepristupačna za invalidska kolica, nema prevoditelja znakovnog jezika, nedostaje čitača ekrana s govornom jedinicom za slijepce i slabovidne osobe, a nedovoljan je i broj pedagoških i logističkih asistenata koji bi im pomogli da se kreću kroz obrazovnu ustanovu.

Nacionalne/rasne/etničke manjine

Premda se ustavne odredbe o zaštiti od diskriminacije odnose na sve manjine, i dalje se provodi otvorena diskriminacija i zlostavljanje etničkih Srba i Roma, naročito u području zapošljavanja.

Srbi čine najveću manjinsku etničku skupinu u zemlji, odnosno oko 4% stanovništva prema popisu stanovništva iz 2011. godine. Tijekom godine, organizacije etničkih Srba zaprimile su pojedinačna izvješća o fizičkim napadima na Srbe, a mediji su izvještavali o nekoliko incidenata u kojima su javne osobe upotrebljavale govor mržnje prema Srbima. Također je prijavljeno nasilje, uključujući ozbiljan napad na srpske sjemeništare, uskraćivanje zakonskog prava srpske manjine da koristi srpski jezik i ćirilčno pismo za pravne i upravne svrhe te prosvjede protiv srpske manjine kada su tijela javne vlasti izvjesila natpise na ćirilici. Govor mržnje protiv Roma, Afrikanaca i homoseksualnih osoba nastavio se i na mnogim nogometnim utakmicama tijekom godine. Tijela javne vlasti uporno su pokušavala suzbiti takvo ponašanje. Premijer Milanović je 21. ožujka pozvao gledatelje kvalifikacijske utakmice između Hrvatske i Srbije za Svjetsko prvenstvo u nogometu da se suzdrže od nasilja, dok je Predsjednik Ivo Josipović osudio nasilje, vulgarne opaske i uvredljiv govor.

Dana 15. ožujka saborska zastupnica Ruža Tomašić u Hrvatskom je saboru rekla da je „Hrvatska za Hrvate, a svi ostali (ostale etničke skupine) su gosti.“ Tomašić je 16. ožujka objasnila kako je željela reći da „oni koji ne doživljavaju Hrvatsku kao svoju domovinu znači da su gosti; ako je toliko pljuju, znači da su gosti.“ Premijer Milanović osudio je njezine izjave te kazao kako se Tomašić „ne igra vatrom nego radioaktivnim materijalom.“ Također 15. ožujka Zdravko Mamić, izvršni direktor nogometnog kluba Dinamo Zagreb, govoreći o ministru obrazovanja i sporta Željku Jovanoviću rekao je da „takav Srbin ne može biti ministar najvažnijeg resora u Hrvatskoj... Nema iskustva a ima krvna zrnca da mrzi sve što je hrvatsko.“ Mamić je uhićen i proveo je noć u pritvoru zbog optužbi da je prekršio zakonske odredbe o govoru mržnje i poticao na nasilje. Dana 21. svibnja Jovanović je podigao privatnu tužbu protiv Mamića, a 19. lipnja državno je odvjetništvo podiglo optužnicu protiv Mamića zbog javnog poticanja na mržnju. Dana 3. prosinca Općinski kazneni sud u Zagrebu oslobodio je Mamića optužbe za počinjenje kaznenog djela poticanja na mržnju i nasilje. Državno odvjetništvo najavilo je žalbu na takvu presudu.

Dana 3. rujna nekoliko stotina prosvjednika, prije svega branitelja, nasilno je uklonilo dvojezične natpise na ćirilici i latinici koje su tijela javne vlasti postavila u skladu sa zakonom i popisom stanovništva iz 2011. godine. U prosvjedima je ozlijeđeno pet policijskih službenika, a uhićeno je

petero prosvjednika. Prema popisu stanovništva iz 2011., etnički Srbi čine 34,8% stanovništva Vukovara. Dana 18. studenog skupina hrvatskih branitelja spriječila je predsjednika Josipovića, premijera Milanovića, ostale vladine dužnosnike i diplomatski zbor da sudjeluju u Koloni sjećanja, službenoj komemoraciji pada Vukovara. Predsjednik Josipović izjavio je kako su takvi postupci rastužili i njega i „dobar dio Hrvatske“, a pokazali su da one koji se protive uvođenju ćirilicnih natpisa više zanima izazivanje političkog incidenta nego odavanje počasti žrtvama razaranja Vukovara 1991.

Problem i dalje predstavljaju društveno nasilje, uznemiravanje i diskriminacija Roma. Premda su se 16.974 osobe izjasnile kao Romi u popisu stanovništva 2011. godine, dužnosnici i nevladine udruge procjenjuju da u Hrvatskoj ima između 30.000 i 40.000 Roma.

Romi su nailazili na različite diskriminatorne prepreke, uključujući one vezane za državljanstvo, jezik, ishođenje dokumentacije, te u obrazovanju i zapošljavanju. Prema Vijeću Europe, u Hrvatskoj je samo 6,5% Roma zaposleno na neodređeno vrijeme. Tijela javne vlasti procjenjuju da između 20.000 i 30.000 Roma, odnosno više od 90% Roma za koje se smatra da tu žive, dobiva neku vrstu socijalne pomoći. U suradnji s romskim nevladinim udrugama, Vlada je 11. travnja usvojila Akcijski plan za provedbu Nacionalne strategije za uključivanje Roma radi poboljšanja romskog obrazovanja, zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite.

Premda je obrazovanje besplatno i obvezno do osmog razreda osnovne škole, romska djeca nailaze na ozbiljne prepreke u obrazovanju, uključujući diskriminaciju u školama i nedostatak obiteljske podrške. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta u kolovozu je objavilo kako je 5.173 romske djece upisano u osnovnu školu, od čega 431 ponavljač. Većim predškolskim obrazovanjem Vlada je nastojala podići razinu znanja hrvatskog jezika među Romima. U jesen 2012. u predškolske i vrtičke programe bilo je upisano 811 romske djece, što je porast u odnosu na 623 djece upisane prethodne godine. I dalje je problem veliki broj romske djece koja ne završi školovanje. U kolovozu 2012., 271 romsko dijete upisalo je osmi razred, što je trećina ukupnog broja djece koja su sedam godina ranije upisala prvi razred. Tijela javne vlasti nastavila su davati stipendije za romske učenike srednjih škola i romske studente, radi pokrivanja troškova školovanja, prijevoza i smještaja. U školskoj godini 2012./13. Ministarstvo obrazovanja financiralo je predškolsko obrazovanje 295 romske djece u Međimurskoj županiji. Vlada je na nacionalnoj razini zapošljavanje Roma poticala povratom isplaćenih dvogodišnjih plaća poslodavcima koji su zaposlili romske radnike.

Rad Vijeća za nacionalne manjine, u kojemu su predstavnici manjina i nevladinih udruga, i dalje se financira s oko 42 milijuna kuna (7,6 milijuna USD), a izdvojena su i sredstva za kulturne programe manjinskih udruženja.

Društveno zlostavljanje, diskriminacija i nasilje na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta

Zakon zabranjuje diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, no i dalje su prisutni društveno nasilje i diskriminacija nad LGBT osobama.

Tijekom godine u nekoliko su gradova prijavljeni napadi na LGBT osobe i diskriminacije na radnom mjestu. U jednom slučaju zabilježenom 28. kolovoza taksist je u Dubrovniku pretukao ženu koja je poljubila svoju djevojku dok se vozila u njegovom taksiju. Dana 2. rujna općinsko je državno odvjetništvo protiv osumnjičenog podiglo kaznenu prijavu.

U srpnju je sudac Općinskog suda u Varaždinu presudio da je asistent na Fakultetu organizacije i informatike pri Sveučilištu u Zagrebu, koji je otvoreno homoseksualne orijentacije, bio žrtva diskriminacije i uznemiravanja na radnom mjestu, no odbacio je tvrdnje tužitelja da je viktimiziran kada je protiv njega pokrenut stegovni postupak jer je u javnosti govorio protiv Sveučilišta. Povrh toga, sudac je presudio da je tužitelj naštetio ugledu i časti onih koji su osuđeni da su ga uznemiravali te mu je naložio da plati novčanu kaznu od 30.000 kuna (5.400 USD). Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i tužitelj zatražili su izuzeće sutkinje zbog pristranosti. Dana 8. studenog obje su strane uložile žalbu.

U srpnju su vladini dužnosnici, uključujući petero ministara i gradonačelnika Splita, nazočili LGBT povorkama ponosa održanim u Splitu i Zagrebu kojima se priključilo oko 500 odnosno 15.000 sudionika. Vladin Ured za ravnopravnost spolova financijski je podupro spomenute događaje. Za razliku od prijašnjih godina, ni na jednoj povorci nije bilo protudemonstracija niti prijava zbog govora mržnje. Nitko nije uhićen ni ozlijeđen.

Na referendumu održanom 1. prosinca izglasane su sa 65,9% za naprema 33,5% protiv izmjene Ustava kojima se uvodi definicija braka kao zajednice jednog muškarca i jedne žene. Bio je to prvi referendum koji je inicirao civilni sektor. Pokrenula ga je koalicija konzervativnih NGO-a. Vladajuća se koalicija aktivno suprotstavljala referendumu, a premijer Milanović i ministrica vanjskih poslova Pusić pozvali su građane da na referendumu glasaju protiv.

Ostali oblici društvenog nasilja ili diskriminacije

Društvena diskriminacija osoba s HIV-om/AIDS-om i dalje predstavlja problem. Nevladina organizacija Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a (HUHIV) tvrdi da neki stomatolozi i liječnici opće prakse i dalje odbijaju liječiti HIV-pozitivne pacijente. Pacijenti kojima je dijagnosticiran HIV liječe u specijaliziranoj bolnici za infektivne bolesti u Zagrebu. Iako predstavnici HUHIV-a tvrde da je takav centralizirani sustav najbolji način očuvanja prava na privatnost pacijenta, navode da je bilo mnogo kršenja povjerljivosti u vezi s HIV pozitivnim osobama, a mnogi su pretrpjeli diskriminaciju nakon objave njihova statusa. Određena razina samo-stigmatizacije postoji, zbog čega osobe s HIV-om nerado koriste pravnu i drugu pomoć za ostvarivanje ljudskih prava. Pojavili su se i navodi da transplantacijski centri odbijaju na svoje popise potencijalnih primatelja organa uvrstiti HIV-pozitivne pacijente.

Tijekom godine HUHIV je pokrenuo „Checkpoint Zagreb“, centar za brzo i anonimno testiranje na HIV i hepatitis C pomoću OraQuick testa. HUHIV tvrdi da je checkpoint ponudio bolje rano otkrivanje (*screening*) u općoj populaciji koje je bilo nužno s obzirom na to da je u zemlji registriran vrlo mali broj HIV pozitivnih osoba, što nije odgovaralo stvarnoj situaciji. HUHIV je osigurao i anonimni SOS telefon.

Prema Tematskoj skupini UN-a za HIV/AIDS i HUHIV-u, zakoni sadrže odredbe koje su diskriminatorne prema HIV-pozitivnim osobama jer za neke struke propisuju testiranje na HIV pod medicinskim nadzorom i, u nekim slučajevima, ograničavaju zapošljavanje HIV-pozitivnih osoba.

Odjeljak 7. Prava radnika

a. Sloboda udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje

Zakon štiti pravo većine radnika, uključujući policiju ali isključujući djelatne vojne osobe, da osnivaju ili da se pridružuju sindikatima po vlastitom izboru bez prethodnog odobrenja ili pretjeranih uvjeta. Ne postoje propisi ili zakonska ograničenja kojima se radnike sprečava da osnuju sindikat ili da mu se pridruže.

Zakon predviđa pravo na štrajk i kolektivno pregovaranje ali s nekim ograničenjima. Radnici štrajk mogu provesti samo po isteku ugovora ili specifičnih okolnosti navedenih u ugovoru nakon okončanja postupka mirenja. Svaka stranka može u postupku mirenja zaključiti da se ne ostvaruje napredak u postizanju rješenja, nakon čega radnici mogu započeti štrajk. I kod pregovaranja novog ugovora zakon propisuje da radnici moraju proći postupak mirenja prije štrajka. Radnici i uprava moraju sporazumno odrediti miritelja u slučaju da spor dođe do mirenja. U slučaju da je štrajk nezakonit, tko god u njemu sudjeluje može dobiti otkaz a sindikat mora podmiriti nastalu štetu. Zakon zabranjuje diskriminaciju temeljem članstva u sindikatu a sindikatima izričito dopušta da u slučaju otkaza pokrenu sudski spor. Ako sud odluči da je zaposlenik otpušten zbog sindikalnog organiziranja, zakon propisuje njegov povrat na prijašnje radno mjesto.

Radnici su slobodno osnivali sindikate i pridruživali im se, no većina fizičkih radnika i zaposlenih u maloprodaji radili su na osnovu ugovora na određeno radno vrijeme, zbog čega im je otežano udruživanje u sindikate. Neki su poslodavci nove radnike uzimali na probno razdoblje, obično od tri mjeseca do najviše tri godine. Iz najnovijih podataka Eurostata za 2012. vidljivo je kako 12,8% svih zaposlenih sklopilo ugovor o radu na određeno vrijeme. Zaposlenici s takvim ugovorima nisu uživali iste beneficije kao i oni koji su sklopili ugovore o radu na neodređeno vrijeme. Radnici na određeno vrijeme općenito nisu osnivali radničke sindikate niti su im se pridruživali.

Sindikati su bili neovisni od tijela javne vlasti i političkih stranaka, premda je Dragutin Lesar, prijašnji čelnik Saveza samostalnih sindikata Hrvatske, predsjednik Stranke rada koja je na zadnjim parlamentarnim izborima 2011. osvojila šest zastupničkih mjesta. Iako su radnici tijekom godine koristili svoje pravo na štrajk, bilo je nekoliko incidenata uznemiravanja i otpuštanja radnika povezanih sa sindikalnim aktivnostima. Neučinkovitost pravosudnog sustava ozbiljno je usporila i obeshrabrila pokušaje građana da pravnim putem traže naknadu štete zbog zlostavljanja na osnovu sindikalnog djelovanja. Broj inspektora rada bio je odgovarajući.

Prema Savezu samostalnih sindikata Hrvatske, najvećem sindikalnom savezu u zemlji, mala poduzeća sa sindikatima poštivala su prava zajamčena Zakonom o radu, uključujući pravo na kolektivno pregovaranje. Kada se u jednom poduzeću unutar nekog sektora osnuje sindikat, zakon nalaže da sva poduzeća u tom sektoru moraju osnovati sindikate. Zakon predviđa učinkovite kazne i pravne lijekove za mala poduzeća koja naruše pravo na kolektivno pregovaranje.

b. Zabrana prisilnog ili obveznog rada

Zakonom su zabranjeni svi oblici prisilnog ili obveznog rada, a tijela javne vlasti učinkovito su provodila zakon. Prisiljavanje djece i odraslih na prosjačenje ili rad jest kazneno djelo, ali su kazne predviđene zakonom niske (tj. najviše osam godina za zanemarivanje ili zlostavljanje djeteta). Tijekom godine identificiran je vrlo mali broj žrtava trgovanja ljudima. Vidi i *Trafficking in Persons Report* Ministarstva vanjskih poslova SAD-a na www.state.gov/j/tip.

c. Zabrana maloljetničkog rada i minimalna dob za zapošljavanje

Najniža zakonska dob za zapošljavanje djece je 15 godina, što je ujedno dob kada većini djece završava obvezno osnovno obrazovanje. Maloljetnici između 15 i 18 godina starosti koji nisu završili obvezno osnovno obrazovanje mogu raditi samo uz prethodno odobrenje državnog inspektorata i ako dijete neće trpjeti fizičke ili mentalne posljedice zbog rada. Odobrenje se obično tražilo za snimanje filmskih scena ili kazališne probe ili predstave. Zakon osobama mlađim od 18 godina zabranjuje prekovremeni rad, noćni rad ili rad u opasnim uvjetima. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, pravobranitelj za djecu i Državni inspektorat odgovorni su za provedbu ovih propisa.

U 2012. godini Državni je inspektorat proveo 15.649 inspekcija u području rada i utvrdio 42 prekršaja Zakona o radu vezanih za zapošljavanje 16 maloljetnika. Prekršaji su se uglavnom odnosili na ugostiteljstvo, trgovinu, uslužni i građevinarski sektor te su bili vezani za prekovremeni i noćni rad.

Zakonom su zabranjeni najgori oblici radne eksploatacije djece, uključujući trgovanje djecom. Pravobraniteljica za djecu koordinirala je nacionalne napore da se spriječi eksploatacija djece i pomogne uklanjanje djece iz takvih situacija. Inspektorat rada zaposlio je 120 inspektora za područje radnih odnosa i 99 inspektora za područje zaštite na radu, no nije ispunjena zakonska norma koja određuje broj inspektora.

Inspektorat je sve slučajeve u kojima je postojala sumnja na povredu zakonskih odredbi o maloljetnicima prosljedio Uredu pravobraniteljice za djecu. Ured državnog odvjetnika procesuirao je kaznena djela, što je često rezultiralo osuđujućim sudskim presudama.

Vidi i dokument *Findings on the Worst Forms of Child Labor* Ministarstva rada SAD-a na www.dol.gov/ilab/programs/ocft/tda.htm.

d. Prihvatljivi radni uvjeti

Vlada je propisala minimalnu mjesečnu plaću koja iznosi 2.842 kn (516 USD), dok je minimalna neto plaća između 2.000 i 2.200 kuna (364 i 400 USD), ovisno o olakšicama. Službeni prag siromaštva za jednočlano kućanstvo je 2.020 kuna (367 USD) mjesečno odnosno 4.242 kune (771 USD) mjesečno za četveročlano kućanstvo. Vlada je provodila propise o minimalnoj plaći. Zakonom su zabranjeni svi oblici diskriminacije pri zapošljavanju na osnovu spola, a propisana je i jednaka plaća za jednak rad. Zakonom se zabranjuje i svaki oblik diskriminacije vezane za rad.

Neisplata plaća i kašnjenje s isplatom plaća, kao i neplaćanje prekovremenih sati i rada za vrijeme godišnjih odmora i dalje predstavljaju problem. Prema inspektoratu rada, zakon ne propisuje vođenje evidencije o broju osoba koje nisu primile plaću. Radnici imaju pravo pokrenuti sudski postupak protiv poslodavca koji im nije izdao isplatne liste. Brojna trgovačka društva ne plaćaju svoje radnike. Stručnjaci procjenjuju da je oko 80.000 zaposlenika radilo bez plaće. Novim odredbama Kaznenog zakona kriminalizira se neisplata plaća, a zaposlenicima se daje pravo da tuže poslodavce, koji bi mogli biti osuđeni na kaznu zatvora u trajanju do tri godine. Zakon zaposlenicima daje i mogućnost izrade tzv. stupa srama u kojemu mogu javno prokazati poslodavce koji svojim radnicima ne isplaćuju plaće. Poslodavce koji zbog gospodarskog stanja nisu isplatili plaće zakon štiti od kaznenog progona.

Inspektorat rada utvrdio je kako su 2012. godine zapečaćena 454 poduzeća u turizmu, hotelijerstvu, građevinarstvu, trgovini i pekarstvu na razdoblje od barem 30 dana zbog kršenja zakonskih odredbi o radu i nezakonitog rada. Među njima su zapošljavanje domaćih i inozemnih radnika bez radne dozvole, zapošljavanje radnika bez prijave nadležnom tijelu mirovinskog osiguranja te zapošljavanje

bez prijave zdravstvenog osiguranja. Službenici Inspektorata tvrde da je rast obavljenih nadzora bio sukladan njihovim kadrovskim i financijskim mogućnostima.

Godine 2012., što je zadnja godina za koju su dostupni podaci, inspektorat rada obavio je 15.665 inspekcijskih nadzora u području radnih odnosa i prijavio 12.242 prekršaja u području radnih odnosa. Od toga je 6.384 predmeta proslijedio prekršajnim sudovima. Prekršaji se tiču kršenja odredbi ugovora o radu, isplate plaća, godišnjih odmora, te neplaćenog i neprijavljenog prekovremenog rada. Općinska su državna odvjetništva 2012. godine podigla šest kaznenih prijava protiv poslodavaca.

Za rad preko 40 sati tjedno zakon predviđa isplatu naknade u povećanom iznosu. Dozvoljeno je 8 sati prekovremenog rada tjedno i 180 sati godišnje. Zakon ne uređuje obvezni prekovremeni rad. Zaposlenicima daje pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje četiri tjedna i sedam dana plaćenog osobnog dopusta kao i pravo na plaćene blagdane.

Propisani standardi zaštite zdravlja i sigurnosti na radu u skladu su sa zakonodavstvom EU-a. Za provedbu propisa o zaštiti zdravlja i sigurnosti na radu nadležan je Državni inspektorat. Zakon jasno propisuje norme sigurnosti, a sadržava i odredbe o posebnoj zaštiti radnika u opasnim zanimanjima. Godine 2012. Inspektorat je proveo 9.426 inspekcijskih nadzora u području zaštite na radu i podnio 2.463 optužna prijedloga zbog počinjenja prekršaja koji se odnose na 4.148 navodnih kršenja sigurnosnih normi, naročito u građevinarstvu. Zakon sadrži odredbe o smjenskom radu i radu u pripravnosti te odredbe o zaštiti maloljetnika od 15 do 18 godina. Pravna zaštita ne obuhvaća radnike koji rade na crno. Izmjenama Zakona o zaštiti na radu tijekom godine povećana je zaštita žena koje su nedavno rodile, majki koje doje dijete, maloljetnika, radnika koji su privremeno ili trajno nesposobni za rad te radnika izloženih riziku od ozljede na radu.